

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2001 m. birželio 9 d.

Nr. 112 (23)

Saturday supplement June 9, 2001

No. 112 (23)

Vytautas Bložė

BROLIAI JUODVARNIAIS LAKSTANTYS

Mišparai bažnytelėje. Galvoj man

Minčių kaskados, slenksčiai, langai, akmenys, durys.

Smilkalų

Ir žolių kvapai. Saulėi

Pro langus tvykstėjus, pro spalvotus žmonių vijoklius.

Klaupiasi navos valtyje

Baltos skarelės,

Priklumpa vyriškiai. Srautas sustoja:

Taip.

Tarnaitė sriubtelėdama vandens iš puodelio

Purkšdavo prosydama, ir jeigu

Matydavau pro langą krintančios saulės dulkės

Vaivarykštę, vadinasi,

Taip.

Apytuštė bažnytelė. Klausiu ir klausiu.

Saulė netvyksta, mintyse apsiniaukę,

„Marija Marija!“ — kaip kas naktį — girdžiu,

Išvežamųjų šauksmas.

Sesuo turėjo gražų balsą giedoti, motina tik

Niūniudavo, bet užkaltam vagone

Ir ji atgavo balsą, Marija būdama, šaukėsi

Dievo Motinos.

Apleisti namai užkaltais langais

Tuščiam lauke, lyg tyrų paveikslė, atokiau

Keliu važiuojantiems matyti.

Prieš tave sulyti, pervargę broliai juodvarniais lakstantys

Suskrūdo į tuščią trobą. Susikūrė

Ugnį.

Už lango belapė liepa guodama švokštė: bus bus

Birželis, kvepė miškuose

Laukymės. Graži partizanų

Vasara! Bus birželinės

Pamaldos. Kiti užsūsta giedodami, vienas

Stovi lauke.

Gal buvo tai spąstai? Tyčia paliktas nenugriautas

Namas laukuos? Gal pasala su

Racija?

Jie apsupti. Susišaudymas.

Štrafai ir sribai trenkia

Padegama ugnim. „Zdavaite!“, „Pasiduokit!“, bet tie

Atsisauko. Iš namo, kur giedodavo

Kaimo pamaldas.

Pirmasis išplasoja

Pašautasparnis.

Didelė žerpetuojanti grūtiša.

„Marija Marija!“

Tebegieda kaimo žmonelės.

Už užkaltų langų.

Šoka tarnybiniai šunys —

Pašautasparnio pėdsakais.

Nuo medžio prie medžio, nuo akmens ant akmens.

Kai juodvarnių pavirsi, atsimeinu motinos balsą,

Tupk į gūolą, iš jo

Neišpurtyt.

Pribėgę sribukai priekinėm kojom remiasi į kamieną,

Cypdami viaukai,

Kaip garsiausiai virš miestelio

Griaudai varpai ir kurantai. Kremliaus

Aplodimentai. Iš voratinklio

Byra gilės ir gilzės.

Pro kitą langą šoka virvele tampomas Akrobatas.

Tai daugelio mūsų likimas. Atkreipkite

Dėmesį, t.y. pyktį. Parterio

Katutės. Iš voratinklio at tyliai

Suflerūjau: babytės padarytą lėlę! Tegul

Ji rodo savo saltą. Suvaidinti ir tūti.

Azijatai raukosi, šlapinasi, vertiasi ant kito

Šono — su visa geležine uždanga

Pakylėti. Paskui žengti, užvertę akis —

Orkestro duobė.

Namas dega. Šviesa. Tiksi

Kadaise kabojęs sieninis laikrodis. Laihas.

Čia, kampe, kur buvo šv. paveikslai,

Motinos septyni kalavijai

Ištraukiami iš širdies.

Minglatai

Ir broliai, nešantys ję ant sparnų —

Iš aukų namų

Pro staiga atplėtas akis.

Aukštinėmis šukomis

Aukštinis plaukus šukuoja —

Nuostabi labai liūdna melodija.

V. Maželio nuotr.

Kūnai lieka žemėje, susiglaudžia
Keturi malūno sparnai, lyg žemės traukos
Nugalėti. Lietus nuplauna nuo mano žodžių
Purvą ir kraują. Jie krinta į žemę, o
Požemyje, Vilniaus saugume, sausakimšoj kameroj
Sėdi mano tėvas. Ieško savo žemės,
Ištiesi kojas: užsūsti.

Tylėjo tardomi. Tylėjo.
Tylėjo turgely pamesti apdegę jų kūnai.
Tėvas tylėjo. — Kas išsprogdino —
Šaukė pamišęs tardytojas — mėsos
Fabriką? Arklių gamyklą? Augijaus
Žmogides! Tai mūsų klasika:
De omnia dubitandum — Stalino praktika. —

— Ilgai virinau. Iš kaukolių
Bus viskas išėję. Dabar apklausinėsiu
Po vieną. Viską išmėšim iš kaukolių. —

Negeros mintys.

Atėjo senelis ir senelė (iš išdidintų nuotraukų),
Buvo matyt, kaip juos dar mažus kalbėt
Ir šiaip mokė. Bet labiausiai moko
Tylėti.

Atėjo kunigas. Peržegnojo, maldą sukalbėjo.
Už tyliai pardavinėjamus
Vergų turguje.
Mirtis eksproprijuota —
Šiurpi visų mirtis. Iš Sibiro
Grįžo Viešpats Dievas.
Amžinybėje Jo prasmė.

Mano tėvas sulysęs, su kiekvienu bylos lapu
Vis labiau popierėja. Tardytojas iš jo iškarpo
Vyčio kryžių, šešiakampę, svastiką.
Tylė popierius.

Dviračiu, būdavo atsargiai dairymasis pravažiudavau.
Nužvelgdamas tą namą.

Nežinau, kas mane sergsti. Dokumentų
Nepatikrina. Buvau ir turguje per lavonų svėrimą.
Stribukai du prišokę šaukė: ko čia tau!
Bandito vaikel! Lauk iš turgaus! — Bet nesulaukė.
Nejau pagailejo?

Priklaupiu ir išeinu iš bažnytelės.
Trūksta oro. Sopa širdį. Sunku
Išnešioti visa tai. Turėjai žūti,
O išlikai. Dangstydamasis, slapstydamasis, vienų vienas
Tučiam pogrindyje. Kiti žuvo.
Troškai išlikti. Įsiminti. Išverti ir paliudyti.
Pats Dievas viską matė.

Stoviu vienas šventoriuje. Springstu
Žodžių ašakomis. Keršto nuodais
Springstu.

Dulkės raudonam saulėleidy

Vincas Ramonas

Galvė iš šiaurės pusės pa-
sirodė šarvuotas automobilis.
Žalias jis buvo ir visu smarku-
mu lėkė gatvės viduriu. Iš au-
tomobilio bokšteliu į priekį
buvo iškištas patrankos vamz-
dis. Priešaky drebo raudona
vėliavėlė. Pasirodė antras, tre-
čias. Uždami jie nėrė į pietus,
į kareivinių pusę. Jų sukeltose
dulkėse kaip tirštų migloj pa-
sinėrė praeiviai. Nustebę pra-
eiviai subėgo į būrelius. Kaip
vištos prie pabertų grūdų.

Pasirodė tankai. Jie čerskė
savo plieniniais vikšrais, net
langų stiklai skambėjo.

— Mama, kas čia?

Nieko neatsakė motina vai-
kui, tik stipriau suspaudė jo
rankutę. Vaikas nustebe-
žvilgtėjęs į jos veidą. Ji iš-
siėmė iš rankinuko nosinę, il-
gai negalėjo jos išketoti ir
igrūdė atgal į rankinuką.

— Mama, tu verki?

— Ach, koks tu... Dulkės...

— O tos dulkės pamažu gulė
ant namų stogų, ant baltų
sienu, ant iškabų su baltu
vyčiu raudonam lauke. Pro vi-
sus langus jos skverbėsi į
namų vidų. Langai užsidari-
nėjo. Tik pro langų užuolaidas
akys bailiai žiūrėjo į gatvę.

Miesto sodo takais į gatvę
bėgo vaikai, skubėjo suaugę.
Jie skubėjo ištiesę kaklus,
prasizijoje ir greit mirktiodami
akimis. Prie miesto sodo vartų
stovėjo būrelis jaunų žydų ir
žydičių. Jos turėjo raudonų
gėlių, kažko laukė ir nerima-
vo. Pasirodė pirmieji sunk-
vežimiai su bolševikų pės-
tininkais.

— Urha! — sušuko žydai,
mėtydami geles į automobi-
lius. — Da zdrastvujet velikij
Stalin! Da zdrastvujet nepo-
bedimaja krasnaja armija!

Raudonarmiečiai buvo žals-

vomis medvilnės bliuzėmis.
Jos buvo suglamžytos, ap-
dulkėję ir riebaluotos. Ploni
kaip ligotų žasiukų kaklai vos
išlaikė galvas su sunkiais
žaliais šalmais. Veidai buvo
išsekę, išgelę, kaip ap-
dulkėjusių vaško lėlių. Šiau-
ros mongolų akys buvo sustin-
gę, be prasmės. Jokio džiaug-
smo, jokio atsakymo į žydų
riksmą.

Vel tankai. Vienas staiga
sustojo. Išsoko raudonarmie-
čiai, bėgiojo aplink, kažką
šūkavo ir krapštė. Du žydukai
pribėgo prie tanko ir kažką
raudonarmiečiams pasakė.

— Nenado! — sušuko piktai
raupuotas raudonarmietis ir
pasilenkęs pasitaisė brezen-
tinį bato aulą. Žydukai atbuli
atsitraukė.

— Atstatė! — linksmai
sušuko balsas.

Minioj kažkas susijuokė.

— Nu? Ką? Ką tu nori pasa-
kyt? — ryžtingai šuktelėjo
žydai ir, palenkęs galvą, žen-
gė artyn. Juokas nutilo. Tik
užė mašinos, drebo langų
stiklai, čerskė tankų vikšrai.
Kažkas skambėjo, lyg geleži-
niai panciai.

Minioj stovėjo aukštas
žilaplaukis vyras. Jis buvo pil-
ku angliskos medžiagos kos-
tiumu, melsvais šilkiniais
marškiniais. Jo gelsvas, pail-
gas veidas buvo švariai nu-
skustas. Gilios raukšlės vago-
jo jo kaktą, kai jis žiūrėjo pri-
merkęs savo šviesiai mėlynas
akis. Jo dešinysis antakis
nežymiai trūkiėjo. Jis stovėjo
nejudėdamas, kaip sustingęs.

Net aplinkui besimaišantių
praeivių pastūmėtas jis nepa-
sitraukė iš vietos. Jis
žiūrėjo ne į tankus, bet kažkur
tolyn. Rodos, kad jis įsiziūrėjo
į sklypelį mėlyno dangaus, ku-
ris buvo matomas tarp dviejų

namų stogų. Rodos, kad jis
sekė, kaip balzganas debesėlis
slenka pro namo kamieną ir
štai tuojau tą mėlyną, tyrą
dangaus sklypelį uždengs.
Kairėj rankoj jis laikė pilką,
minkštą skrybėlę, o dešinėje
geltoną lazdelę. Lyg užsi-
miręs, jis kartais sugniau-
davo skrybėlę, o neдрinė laz-
delę sulinkdavo.

Tankai ir automobiliai nu-
važiavo. Minia pradėjo akirs-
tytis. Žmonės ėjo lyg ne-
norėdami, lyg pailę. Ėjo
tylėdami, palenkę galvas. At-
sisveikindami spaudė vienas
kitam rankas, nežiūrėdami į

veidą, bet kažkur į šalį, ten to-
liau į žemę. Taip žmonės
skirstosi iš kapų. O žilaplau-
kis vyras vis dar stovėjo vietoj.

— Eikim namo, ponas Kubi-
liau, — užkalbino jį namo sa-
vininkas Norkaitis, nusiimda-
mas skrybėlę. — Matėm...

Taigi. Sulaukėm!
Kubilius nuleido galvą ir
žiūrėjo į gatvės grindinį dar
labiau suraukęs kaktą, lyg
norėdamas kažką atsiminti.
Lyg jį erzino šita raudona gelė
numesta ant šaligatvio. Stai-
giai mostelėjęs savo lazdele,
jis numušė gelę į gatvės vi-
durį.

— Jūs sakot — matėm? Nie-
ko mes dar nematėm. Mes dar
tik pamatysim. Vietoj šitų
raudonų gėlių mes tuoj pa-
matysim raudoną kraują. Na-
mo, sakot? Eikim, jei tie na-
mai dar mūsų.

— Argi namus atimty? Ne-
gali būti! Na, iš tų, kurie
nešvarūs būdais, kurie
kyšius ėmė ir rūmus statė...
Bet kada čia iš tos mažos al-
gelės centą prie cento... Tai
būtų... Viešpatie brangiausias,
tai būtų... tiesiog nežmoniška!
Ne, negali būt, jūs tik juo-
kiate.

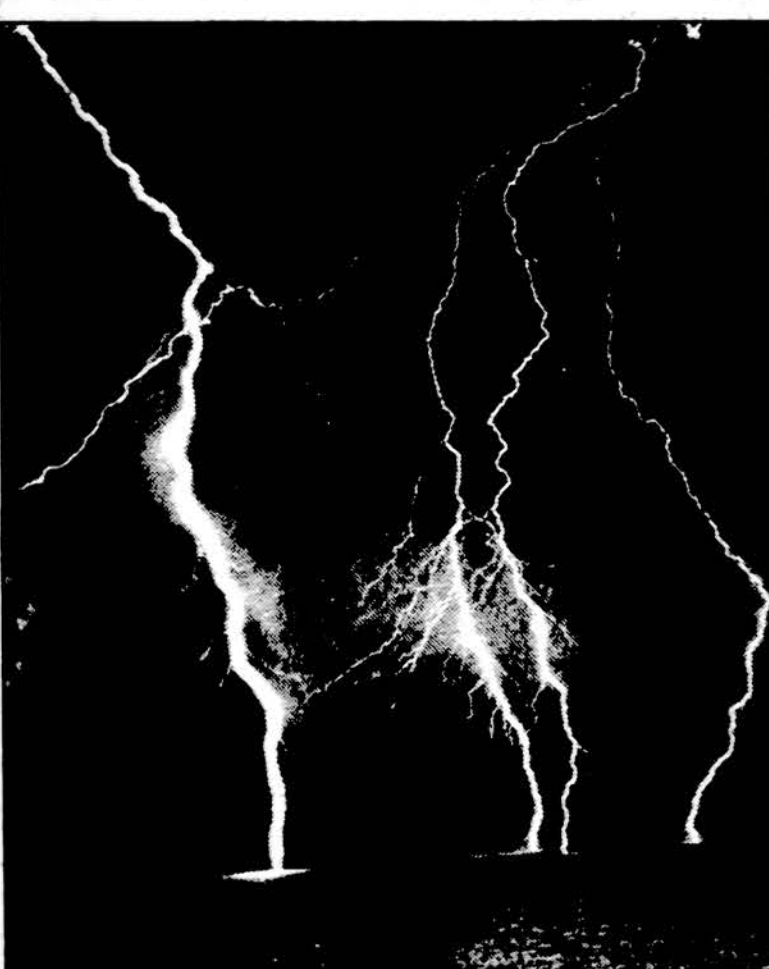
Bet Norkaitis balse buvo
jaučiamas nepasitikėjimas ir
net baimė. Kažkaip lyg mal-
daudamas jis žiūrėjo į Kubi-
liaus veidą, lyg prašytę pra-
šydamas nuraminimo ir kartu
lyg bijodamas išgirsti dar bai-
sesnę žinią.

Kubilius ėjo pamaži ir tarsi
negrindėjo.

— Aš tiesiog stebiuosi sa-
vim, — kalbėjo jis. — Stebiuo-
si savo ramumu. Aš galvoju ir
apie kitus. Atrodo, kad visi
turėtų bėgti, verkti, tiesiog
rekti, kaip mirti pasmerkti.
Juk mylim gi mes savo
tėvynę! O dabar — nieko.
Tik turputį išbalę. Žinot, kodėl
taip? Mes jau apsirpatom. Kai
tik prasidėjo karas, kai paskui
rusai atsitraukė iš savo bazes,
mes širdies gilumoj jautėm,
kad šitaip bus, tik niekam to
nesakėm. Mes jau seniai ty-
liai, uždaryę savy, išgyvenom,
išdrebėjom šitą nelaimę. Ir
kas su mumis bus ateity, jau
esame po keliolika kartų
spelię. Štai dėl ko visi iš pa-
viršiaus toki ramūs.

Juodu pasuko į Kudirkos
gatvę. Čia buvo Norkaitio
medinis, dviejų aukštų namas,
pilnai nudažytas. Laukinėse
vynuogėse pasislėpę sukūlinės
gonkos. Kubilius gyveno ant-
rame aukšte.

Juodu išsiskyrė.
Dulkės raudonam saulėleidy,
1976 m.

K. Ambrozaičio nuotr.

Žiūriu juodvarnių akimis, prie akių
Prisidėjęs žiūronus, žvelgiu į tolį.
„Marija Marija!“ —
Girdžiu.
Dar keli žingsniai. Pro vartus. Čia jie gulėjo.
1958-1990

Vardan lietuviško žodžio

Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Kaune) nuolat renkama, kaupiama, tyrinėjama medžiaga apie įvairius rašytojus, poetus. Artimasis vieno ar kito menininko jubiliejui, rengiamos parodos, ruošiami vakarai, rašomos paskaitos. Muziejininkai nuolat bendrauja su žmonėmis, artimais pažinusiems ar bendravusiems su vienu ar kitu kūrėju. Šio straipsnio autorei teko laimė bendrauti su mokytoja Dalia Ruzgaite-Tamašauskiene, kuri perdavė ir muziejui apie 60 jai rašytų Stepo Zobarsko laišku, nespausdintą novelę, eilėraščius, o taip pat papasakojo įdomius prisiminimus.

Minint rašytojo 90 gimtadienį norėčiau priminti jo nuolat gyvenimo kelią. Laiškuose išsakytos mintys, jausmai ir nuotaikos, padės mums artimiau suvokti jo gyvenimo tikslą bei prasmę. (Laiškai cituojami su mokytojos D. Ruzgaite-Tamašauskienės leidimu.)

Rašytojo, vertėjo, redaktoriaus, leidėjo Stepo Zobarsko vardas lietuvių literatūros istorijos puslapiuose nėra deramai įvertintas. Visą savo gyvenimą paskyrė lietuviškai knygai — puoselėti, rašyti, redaguoti, leisti. Jis rašė vaikams, rengė vadovėlius (su jo *Aušrės* užaugo ne viena karta), rašė novelės suaugusiems, vertė klasiką, o Vokietijoje, gyvendamas stovykloje, pradėjo rūpintis lietuvių autorių knygų vertimais, pats vertė, ragino kitus. Jo didžiausias laimėjimas ir nuopelnas „Manyland Books“ spaustuvės įkūrimas New Yorke, per ją pasaulį išvydo lietuviška klasika, literatūra tapo prieinama kitų tautų žmonėms.

Stepas Zobarskas gimė 1911 m. sausio 17 d. Pamaliaus, Svėdasų valstijoje. Mokėsi Rokiškio gimnazijoje. Baigęs gimnaziją, persikėlė gyventi į Kauną. Nuo 1927 m. dirbo Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijoje. Čia jis susipažino, su iš Petersburgo atvykusiu mokytoju Vincu Ruzga. Tarp jų užsimezgė graži draugystė: abu aukštaičiai gyveno viena mintimi — rūpintis švietėjišką veiklą, lietuvišką knygą, o ypač mažųjų vaikų pasauliu. Stepas gyveno netoli Ruzgų namo, buvo dažnas svečias jų namuose. „Mėgo vaišintis skanomis žagarvyšėmis, serbentais, kurie augo čia pat sodelyje ir kuriuos visą laiką vėliau tremtyje prisiminė. Jis redagavo mokytojo V. Ruzgų knygas, vadovėlius. 1930-1934 m. dirbo techniniu redaktoriumi, vicedirektoriu leidinio *Šviesos keliu*. Rašė įvairiomis literatūrinėmis kultūrinėmis

Stepas Zobarskas.

temomis, pasirašinėjo slapyvardžiais — St. Malaišis, S. Pamailaišis, Stp. Daujotas, Valentinas Kavolis. Šiais slapyvardžiais naudojosi, rašydamas knygų recenzijas *Šviesos keliuose*. Nuo 1934-1944 m. redagavo *Žiburėlį*. Šis žurnalas vaikams buvo vienas svarbiausių jo rūpestių ir džiaugsmų. Puikiai pažinęs vaiko pasaulį, mokėjo prakalbinti jaunuosius kūrėjus, o taip pat, kaip sumanus redaktorius, buvo subūręs gražų kūrybinį žiedą.

1935-1936 m. Paryžiuje, Alliance Française ir Ecole des hautes études sociales, studijavo prancūzų kalbą ir literatūrą. Grįžęs tėse *Žiburėlio* redagavimą, rašė ir leido savo knygas vaikams, novelės suaugusiems, buvo priimtas į Rašytojų Sąjungą, aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje.

Didžioji S. Zobarsko kūrybos dalis skirta jaunimui ir vaikams. Kartu su Ambraška išleistas 3 dalys *Aušrės* (vėliau daug kartų pakartotas leidimas ne tik Lietuvoje, bet ir Vokietijoje). Tai buvo vienas iš pavydingiausių vadovėlių mūsų mokykloms. O ypač reikšmę Vokietijos stovykliniam laikotarpiui. Tuomet gimnazijose nebuvo jokių vadovėlių ir jokios medžiagos maziems lietuviukams, atsidūrusiems tremtyje, o *Aušrės* šviete ir rodė kelią į lietuvišką žodį.

Savo literatūrinį kelią Stepas Zobarskas pradėjo poezija, spausdinosi *Pavasary*. Išleido eilių knygą *Mano tėviškė*, 1934 m. Vėliau savo plunksnų bandė prozoje. Pirmomis knygomis buvo džiaugsmingai vaikų sufiktas ir priimtas. *Gerasis aitvaras*, 1933, *Ganyklų vaikai*, 1934 (paskirta Raudonojo Kryžiaus jaunimo literatūrinė premija). *Brolių ieškotojai*, *Per šaltį ir vėją*, *Paukščio likimas*, *Pabėgelis*, 1939 m., (už pastarąją įteikta LRK jaunimo literatūros premija). *Svečiai iš dangaus* ir *Sventupelio šnekos*, 1944 m. išspausdinti, bet nespėjo išleisti vaikams.

Antanas Gustaitis šiltai įvertino jo kūrybą: „Jo lietuviškos gamtos vaikai ar sužmoginti gyviai bei jų nuotykių yra sukurti, žvelgiant pro jaunas akis į realias ar fantastingas pasakų dienas. Visa tai autorių iškėlė ir pačių geriausių ir produktyviausių prie lietuvių išlaikymo... Darbą apleidau po metų, buvau susirgęs... Be to, pasidarė sunku suderinti tarnybą banko, ruošimą leidinių anglų kalba, kas mano manymu, buvo žymiai svarbiau, nes *Eglutė* redaktorių buvo galima surasti žymiai daugiau, negu vertėjų ir redaktorių anglų kalba...“

Jam ramybės nedavė mintys įsteigti leidyklą, tiksliau sakant, atverti vartus lietuviškai knygai į platų pasaulį. Gabus vertėjas, kūrybingas redaktorius, leidėjas norėjo įrodyti kitataučiams, kad lietuvių literatūra taip pat gausi talentingais kūrėjais. Jis pramynė taką lietuviškai knygai į kitataučių namus. 1962 metais Stepas Zobarskas įsteigė leidyklą leisti lietuvių autorių knygas anglų kalba. Prie įsteigimo prisidėjo dr. R. Sidrys, dr. F. V. Kaunas, M. Norėkienė, dr. A. ir J. Šabanai, dr. J. Kazickas ir kt. Nuolatiniai bendradarbiai: prof. R. Sealey su žmona D. Sadūnaitė, prof. Ch. Angoff, poetas C. Mills, prof. Cl. R. Decher, A. Landsbergis, Alb. Baranauskas, J. Pašukonis ir kt.

Buvo leidžiami lietuvių autorių kūrinių. Išleisti Stepo Zobarsko redaguoti rinkiniai *Selected Lithuanian Short Stories* 1963 m. Rinkinyje

anglų kalbos. Miguel de Unamuno *Teta Tula*, 1937 m., Knut Hamsun *Po rudens dangumi*, 1938, Guy de Maupasant *Dažytas vualis*, 1958 m. ir kiti kūriniai.

Gyvenimo audrų nublokšti, atsidūrė Vokietijoje. Čia taip pat rūpinasi lietuviškos knygos gyvenimu svetur. Parengė skaitymus vokiečių kalba. 1946 metais studijavo kalbas Heildelbergo universitete.

Viename savo laiške, rašytame 1946.III.10: „Pasakyti apie save neturiu daug ką, nebent tai, kad esu išspausdinęs aštuonias beletristikos knygas, eilę vadovėlių pradinėms mokykloms, kuriuos esu paruošęs su kitais pedagogais ir kurie nepriklausomai Lietuvoje buvo plačiai vartojami (...). Jokioje politinėje veikloje nedalyvavau ir jokiai partijai nepriklausau. Esu tik Lietuvos Rašytojų sąjungos narys“. Taip kukliai jis vertino savo gyvenimą Lietuvoje. 1947 m. gavęs reikalingus dokumentus iš Juozo Bačiūno, o pinigų pasiskolinęs iš „National Catholic Welfare Conference“ išvyksta į Ameriką.

1949-1950 m. studijavo anglų kalbą New York universitete. Naujame kontinente jis plačiai užsimejo literatūros srityje. Pats kūrė, vertė lietuvių autorių knygas į anglų kalbą: buvo kūrybingas rašytojas, vertėjas, leidėjas.

1951 metais Brooklynė redagavo literatūrinį žurnalą *Gabija*. Parengė ir redagavo kartu su J. Aisčiu metraščių *Gabiją* (1954 m.). Dalyvavo Lietuvių rašytojų draugijos valdybos darbe, buvo išdininku. 1956 metais buvo priprašytas redaguoti *Eglutę*. Tai nebuvo jam naujas ir nežinomas darbas — vaikų pasaulis perpras-tas ir artimas iki smulkinimo. Jis rašo: „*Eglutę* redaguoti paėmiau laikinai... Redagavimo principai paprasti — kaip nors sudominti išievių vaikus, kad skaitytų lietuviškai... Norėjosi, žinoma, priminti Lietuvą, įtaigoti, kad ji yra jų tikroji tėvynė. Redagavimas etninės spaudos Amerikoje yra žymiai sunkesnis, negu redagavimas savame krašte, kur ir resursai didesni, daugiau bendradarbių (...). Darbas man patiko, nes tikėjau, kad gal nors mikroskopiška dalele prisidėsiu prie lietuvių išlaikymo... Darbą apleidau po metų, buvau susirgęs... Be to, pasidarė sunku suderinti tarnybą banko, ruošimą leidinių anglų kalba, kas mano manymu, buvo žymiai svarbiau, nes *Eglutė* redaktorių buvo galima surasti žymiai daugiau, negu vertėjų ir redaktorių anglų kalba...“

Jam ramybės nedavė mintys įsteigti leidyklą, tiksliau sakant, atverti vartus lietuviškai knygai į platų pasaulį. Gabus vertėjas, kūrybingas redaktorius, leidėjas norėjo įrodyti kitataučiams, kad lietuvių literatūra taip pat gausi talentingais kūrėjais. Jis pramynė taką lietuviškai knygai į kitataučių namus. 1962 metais Stepas Zobarskas įsteigė leidyklą leisti lietuvių autorių knygas anglų kalba. Prie įsteigimo prisidėjo dr. R. Sidrys, dr. F. V. Kaunas, M. Norėkienė, dr. A. ir J. Šabanai, dr. J. Kazickas ir kt. Nuolatiniai bendradarbiai: prof. R. Sealey su žmona D. Sadūnaitė, prof. Ch. Angoff, poetas C. Mills, prof. Cl. R. Decher, A. Landsbergis, Alb. Baranauskas, J. Pašukonis ir kt.

Buvo leidžiami lietuvių autorių kūrinių. Išleisti Stepo Zobarsko redaguoti rinkiniai *Selected Lithuanian Short Stories* 1963 m. Rinkinyje

aštuoniolika autorių, 21 lietuviško pasakojimo pavyzdys. „Darbas yra didelis, be to, pionieriškas, o lietuviška patarlė sako: kiekviena pradžia yra sunki. Mes turime visi džiaugtis ir Stepą Zobarską sveikinti, kad jis vieną vienas pralaužė lietuviškam apsakymui ledus į anglosaksišką pasaulį. O tasai faktas yra ne kasdieninis įvykis“ — rašė Jonas Aistis recenzuodamas knygą *Aiduose*.

Per „Manyland“ spaustuvę pasaulį išvydo: *Lithuanian Quartet* (A. Baronas, M. Katiškis, A. Landsbergis, I. Šeinius) 1962; V. Kudirkos, V. Krėvės, M. Vaitkaus, I. Šeinius, S. Zobarkso, J. Gliados, A. Landsbergio, L. Andriekaus ir D. Sadūnaitės knygos, dr. G. Geručio redaguotas veikalas *Lithuanian 700 Years* (1968) ir kt. Ligi 1968 m. pabaigos išleista 30 knygų.

Dar vienas leidinys *The Lithuanian Short Story*, Manyland Books, 1966 m. Stepo Zobarsko suredaguotoji lietuvių prozos rinktinė yra svarbus kultūrinis laimėjimas. Čia sudėtos dvidešimt devynių autorių novelės, apysakos, humoreskos ir ištraukos iš stambesnių veikalų. Visų Manyland leidykloje išleistų knygų nesuminėsim, jų susidarytų nemažas skaičius. Tačiau reiktų pabrėžti, jog tai buvo svarbus faktas, svarus laimėjimas, kad lietuvių literatūra tapo prieinama kitataučiams. Pagrindiniai laurai, be abejo, tenka Stepui Zobarskui.

Menininkas, kūrėjas, leidėjas dirbo, negailėdamas savo jėgų, taip užsimiršdamas... Jis, kaip ir kiekvienas išievis, ilgėjo Lietuvos, svajavo apie sugrįžimą namo. Po žmonos mirties nostalgiki jausmai vis labiau apėmė. Daug rūpestių ir problemų jam teikė ir dukros sveikata, kuria turėjo rūpintis. Atvykus mokytojo V. Ruzgos dukrai Daliai į Ameriką, tarp jų vėl užsimezgė šilti draugiški santykiai, kurie vėliau tęsėsi laiškuose. Jis džiaugiasi jos vizitu — „...nes Jūs gi esat mano žiburiai, primeną mano jaunias dienas ir Jūsų Tėvelio gardias vyšias...“ (1973.VII.25, o kitame laiške — „Tu gi man buvai atvežus dalelę tėvynės oro, kurio mano širdžiai dažnai pritrūksta...“ (1977 vasario 23).

„Norėtusi ir man užkopti Kauko laiptais ir išgerti stiklinę lietuviško krupniko pas Tamašauskus, bet ne taip lengva padaryti... Nijolė dar serga. Mane tai labai legia ir gaudina. O čia dar tos knygų, kurios vis dar neišėina į pasaulį. Taigi, Daliuk, kad ir kaip širdis trauktų į Lietuvą, šiuo metu apie tai nė galvoti negaliu... Daug dirbu, rašau. Prieš atsisveikindamas su visu, noriu dar baigti ruošti novelių rinkinį lietuviškai. Jis dar niekur nespausdintas. Neseniai parašiau vėl naują novelę angliškai. Žodžiu kovojau su likimu, kaip Don Kichotas su malūnais. Gi kai nustoji dirbęs, baisi vienuoma apima...“ (1977 balandžio 6).

Išties, jam teko kovoti, kaip Don Kichotui su vėjo malūnais — pastovus pinigų stygius, knygų leidimo sunkumai gadinu nuotaiką, alino sveikatą ir, aišku, reikalavo finansinių pajamų. Savo liūdesį išblaškė davo pasinerdamas į kūrybą. „Taigi matai, Daliuk, mano gyvenimas pilnas šviesos ir šėšėlių. Vežu naštą, kurią pats sau užsikroviau. Ir rašau. Rašydamas pasitraukiu iš kasdienybės ir pagyvenu savo

paties sukurtam pasauliui. Kai baigiu istoriją, tada vėl grįžtu į kasdienybę, ir vėl pasijuntu dažnokai vienišas. Dažnai pasigendu šiltos, draugiškos rankos, nuoširdaus žodžio“ (1977 balandžio 28).

Mokytoja Ruzgaite prisimena, kad Stepas Zobarskas buvo nepaprastai jaunatviškas, kupinas energijos, su užsidegimu kalbėjo apie knygų leidybą ir vertimus. Gyveno daugiau nei kukliai, bet nesiskundė. Namas paprastas, nedidelis, o darbo kambaryje viešpatavo knyga-lentynose, ant stalų, gausybė rankraščių vertimų.

„Turiu pasitenkinti tuo, ką turiu: kūrybine ugnele, nenorintia pasenti dvasia, siegebėjimu grožėtis tuo, kas stiprina dvasią, skatina gyventi. Jau prieš daugelį metų išmokau pasitenkinti mažu. Nei turtai, nei titulai manęs neviliojo, nes vis jaučiu, kad kai kuriais atvejais aš buvau už tuos išrinktuosius turtingesnius“ 1977 spalio 11.

„Praeiti metai buvo labai sunkūs, bet ir vaisingi. Parašiau visą eilę novelių anglų kalba, tai susidarys jų pakan-

kamai vienai knygai išleisti. O 1978 m. pradžioje jau išspausdino (išsakykus pirmąjį lanką) rinktinę dvikalbę poezijos lietuvių poezijos antologijos... Tikiu, kad šiais metais pavyks paruošti anglų kalba lietuvių vaikų prozos antologiją — tai gal ir bus pasikutinė misija šioje žemėje“. (1978 I 16)

Ilgais vienatvės vakarais mintimis nuklysdavo į praeitį, vaikščiojo jaunystės mieste Kaune, braidžiojo rasotomis Pamaliaus lankų pievomis, bet tai tik mintyse... „Vis dažniau ir dažniau prisimenu Lietuvą ir ten likusius draugus. Kazin, ar kada beteks pamatyti Kauną, Vilnį ir Pamaliaus laukus ir Duokiškio kapines, kuriuose ilsisi mama, išvargusi 98 metus? Tėvas ilsisi Svėdasuose, sako, kad jo kapo ir ženklo nebėra. Jei Matilda nebūtų palaidota, ir aš norėčiau, nors pelenų pavidale, sugrįžti į tėviškę...“ (1981 rugpjūčio 26)

Deja, nelemta išsipildyti ir šiai Stepo Zobarsko svajonei. Mirė jis 1984 m. birželio 9 d. Woodhaven, N. Y.

Virginija Paplauskienė

Pirmieji KTU profesoriai — emeritai

Kauno technologijos universiteto (KTU) Senato posėdyje trims iškiliams šios aukštosios mokyklos mokslininkams — Kazimierui Ragulskui, Kestui Sasnauskui ir Algirdui Matukoniui — suteikti profesorų emeritų vardai. Šis garbės titulas Lietuvoje suteikiamas pirmą kartą.

Emeritas — į pensiją išėjęs mokslininkas ir dėl amžiaus pasitraukęs iš darbo, tačiau turintis teisę aktyviai dalyvauti mokslinėje veikloje. Praėjusiais metais išleistame Aukštojo mokslo įstatyme reglamentuojama, jog profesorius emerito vardą aukštoji mokykla gali suteikti nusipelnusiems profesoriams.

KTU prorektorius doc. Petro Baršausko manymu, Lietuvos aukštosios mokyklos nesukuba teikti emeritų vardų, kadangi tai tik garbės titulas. Tačiau tikimasi, kad, sutvarčius pensijų sistemą, profesoriams emeritams Lietuvoje, kaip ir užsienyje, bus teikiamos papildomos socialinės garantijos. Pasak P. Baršausko, KTU išrinko tris žymiausias savo mokslininkus, kurie ligšiolie konsultuoja tebedirbančius kolegas, rengia doktorantus, dalyvauja universiteto komisijose bei renginiuose.

Emeritu tapo nusipelnęs Lietuvos mokslo ir technikos veikėjas, triskart Lietuvos valstybinės ir Lietuvos mokslo ir technikos premijų laureatas, habil. dr. prof. K. Ragulskis. Jis sukūrė precizinės vibrotechnikos ir vibromechanikos mokslinę mokyklą, iš-

plėtojo netiesinių virpančių sistemų saviorganizacijos efektų teoriją. Profesorius yra 1,700 išradimų autorius, yra parašęs 23 monografijas ir daugiau kaip 700 mokslinių straipsnių. K. Ragulskis apdovanotas pasaulinės išradimų parodos aukso medaliu.

Profesorius emerito vardą taip pat pelnė KTU Silikatų technologijos katedros profesorius, ilgametis Cheminės technologijos fakulteto dekanas habil. dr. prof. K. Sasnauskas. Tai — nusipelnęs inžinierius, respublikinės premijos laureatas. K. Sasnauskas paskelbė per 200 mokslinių straipsnių, parengė 13 daktaro disertacijų. Jo kūryba įvertinta keturiomis Lietuvos Respublikos patentais. Už KTU parduotą licenciją — patentą „Kalcio hidroslilikatų gavimo būdas“ tarptautinių išradimų olimpiadoje „Genius 98“ apdovanotas medaliu.

Trečiasis emeritas — KTU Tekstilės technologijos katedros profesorius, Lietuvos mokslų akademijos narys ekspertas prof. habil. dr. A. Matukonis. Jis yra daugelio išradimų, daugiau kaip 320 straipsnių ir 4 knygų autorius. Nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas du kartus tapo Lietuvos valstybinių premijų laureatu. Tekstilinių tėvų vadinamas profesorius savo Alma Mater išdirbo beveik 60 metų. A. Matukonis už nuopelnus mokslui apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 5-ojo laipsnio ordinu. (Ema)

Minint Stepo Zobarsko (g. 1911 m.) 70 metų jubiliejų Kultūros židinyje, Brooklyn, NY. Iš kairės: poetas Stasys Santvaras, suaktyvininkas rašytojas, vertėjas, leidybininkas Stepas Zobarskas, dail. Vytautas K. Jonynas, aktorius Vitalis Žukauskas, rašytojas Paulius Jurkus. Vytauto Maželio nuotr.

KTU Cheminės technologijos fakultetas. V. Džiugaitis nuotr.

Fotomenininkas Antanas Sutkus su dukra Giedre (kairėje) ir žmona Rima Vilniaus „Prospekto“ fotografijos galerijoje, kur pernai gruodžio mėnesį vyko jo fotografijų paroda „Iš Antano Sutkaus fotografijų archyvo 1959–1979“.

Fotografijos — lyg psichologinės novelės

Perrišta virve ar lynu nuo pjedestalo kranu nukeliama, ore pakibusi, kone šimtmetį garbinto, proletariato vadu vadinto Lenino masyvi figūra. Atskirta nuo apavo, ji dar iškėlus metalinę ranką, bet jaučiasi, kad ji jau rodo ne kelią „į šviesią komunizmo ateitį“, bet į juodą praeitį. Tai talentingos Lietuvos fotomenininko Antano Sutkaus nuotrauka ironišku pavadinimu „Sudie partijos draugai!“ Ši nuotrauka apkelia kone visą pasaulį, simbolizuodama mažos lietuvių tautos gerio pergalę prieš totalitarizmą, blogio imperijos galą.

— Šią nuotrauką okupantų raudonai išpuoštoje Lenino aikštėje Vilniuje dariau 1991 metų rugpjūčio 23 dieną, po bolševikinio pučo žlugimo Maskvoje, kai Lietuva atsikvėpė, atsitiesė po kruvinųjų Sausio įvykių okupantų kariuomenės siautėjimų nepriklausomybės išsikovojuosioje Lietuvoje. Be oficialių nurodymų ar nutarimų, patys žmonės tuomet nuvertė Lenino paminklą, stovėjusį priešais sovietinio saugumo rūmus, — paaiškino A. Sutkus.

Greta daugelio kitų, ši nuotrauka įdėta į „Baltų lankų“ leidyklos neseniai lietuvių ir

anglų kalba išleista A. Sutkaus fotografijų knyga. Dauguma jų daryta gerokai prieš tą isiminčią Lenino paminklo nuvertimą, sovietinės okupacijos metais. Tad fotografijose užfiksuotose tiek miesto, tiek kaimo vaizduose, žmonių veiduose, akyse, judesiuose, net apsirėngimo ar buities detalėse, jauči pilką prislėgtumo atmosferą. A. Sutkus negrąžina, nerezisuoja tų metų tikrovę. Fotografijose — purvini, monotoniški darbai, nušiuę Vilniaus senamiestio namai, niūrus, pilki lyg kareivinės Chruščiovo laikų blokiniai, vienas į kitą panašūs namai, kreivai, atmetiniai, primityviai irankiais kiojami šaligatviai (nuotr. „Grieta gatvė“, 1967). Žmonės nesišypso, pamiu, studentų akys — neviltis, o gal ir grėsmės nuojauta („Studentės“, 1968). Net mokinuko — pionieriaus, kuriam turbūt prievarta užrištas raudonas kaklaraštis, žvilgsnyje — ne vaikiškas džiaugsmas, šviesa, o liūdesys, abujumas. Tas pat į demonstraciją suvarytų, komunistinius šūkius ir vadų portretus nešančios minios veiduose. („Epochos veidas“, 1981).

Saugiau, bet lyg ko bijodamas, vengdamas, berniukas

isikibęs į tėvo ranką („Tėvo ranka“, 1964). Daug kur A. Sutkus vaizduoja vaikus, bet, pasak knygos pratarė paraišiusios menotyrininkės A. Narušytės, anais laikais A. Sutkus nufotografuoti vaikai atrodė dar nepažęję, o jau prislėgti suaugusių varganos patirties.

Ši menotyrininkė pastebi, kad kai kuriose A. Sutkaus fotografijose socialinė ir psichologinė įtampa kiek išsklaido ironiją. Antai, prie apšviusios moterų kirpyklos, žinoma, su rusiška iškaba, ledus pardavinėja iki akių skara apsimaturojusi moteriškė, kurios sugrūbęs veidas byloja, jog jai jau nerūpi nei išvaizda, nei grožis („Ledų pardavėja“, 1963).

A. Sutkus kaimo nuotraukose žmonių veidai šviesesni, atviresni. A. Narušytės nuomone, fotografui, lyg etnologui, buvo svarbiausia įamžinti papročius, senasias tradicijas, kaimo darbus. Bet ir čia yra šešėlių.

„Kai kurias nuotraukas skaitau kaip psichologines novelės, — rašytojo žvilgsniu įvertinęs A. Sutkus menines fotografijas rašė V. Sventickas. — Kaimo gatvėje stovi vyriškis, pykęs dėl velniavos, bet jau kiek nurimęs, žinantis, kad ir toliau reikės dirbt, gerti, taikstyti su nesąmonėmis. Greta, už vyro nugaros, pagarbui atstumu — vaikigalis, tartum išsigandęs, kad ir jo laukia tas pats, bet trokštantis to vyriško gyvenimo“ („Kaimo gatvė“ II, 1969).

Prasidėjus Atgimimui, Sąjūdžiui ir vėliau A. Sutkus sukūrė holokausto siaubą patyrusių, bet gyvais išlikusių Lietuvos žydų portretus. Jiems skirtas visas ciklas „Pro Memoria“. Tas ciklas taip pat įdėtas knygon.

A. Sutkus — žinomas portretų meistras. Knygoje sudėti portretai, vaizduojantys įvairių profesijų žmonių veidus, iš kurių atsiskleidžia jų vidinis pasaulis, būdas. Meistro fotoobjektyvas įamžino daugelį išsivijusių žymių asmenybių — dailininką V. K. Jonyną, pasaulinio garso mokslininką M. Gimbutienę, architektą J. Pajaujį, poetą ir filminką J. Meką, su motina sėdintį ant suolo, jo aplankytoje Lietuvoje 1971 m. Įdomios, unikalios Jean-Paul Sarte nuotraukos, padarytos 1966 m. jam lankantis Lietuvoje.

Jis tiesė kultūrinius tiltus

Aldona Vasiliauskienė

Prie naujos paminklinės lentos kan. A. Sabaliauskui-Žaliai Rūtai. Iš kairės: Hannu Niemi, Suomijos ambasados kultūros atašė Hanna Siailia, kunigai: Virgilijus Liuima, Dalius Tubys, Petras Kavaliauskas ir Antanas Balaišis.

tautosakininkas, poetas ir vertėjas Adolfas Sabaliauskas — Žalia Rūta Biržų krašte buvo pagerbtas 2001 m. gegužės 25 d. Renginį sudarė trys dalykai: šv. Mišios, paminklinės lentos šventinimas ir mokslinė konferencija.

Melaisių koplyčioje, kurią aptarnauja Papilio Nekaltosios Švč. M. Marijos klebonas Virgilijus Liuima, šv. Mišių aukojė dalyvavo kunigai Virgilijus Liuima, dr. Petras Kavaliauskas, MIC, Dalius Tubys ir Antanas Balaišis. Pradėdamas šv. Mišias, kleb. V. Liuima pasidžiaugė gausiai, nedidele koplytėlė užpildžiusiais žmonėmis, pagerbiančiais kunigą, kurio fizinę bei materialinių vargų ir pastangų dėka išaugo ši koplyčia. Akcentavo, kad Adolfas Sabaliauskas, pirmiausia — kunigas, ir to negalima pamiršti mokslininkams, tyrinėjančioms plačiausią kanaaninko veiklą. Kalbėjo, kad kan. A. Sabaliauskas palikti tvirti dvasiniai pagrindai, kuriuos mes

turime tobulinti ir brandinti.

Panevėžio įgulos kapelionas P. Kavaliauskas pamokslu metu išskėlė kan. A. Sabaliausko atliktų darbų svarbą, kalbėjo apie jo jautrumą gamtos subtilyboms, meilę lietuvių kalbai — sugebėjo suderinti dvasinio darbo su kitais darbais ir tiek daug nuveikti. Kun. P. Kavaliauskas priminė, kad 1923 m. buvo priimtas pirmasis karo kapelionų statusas. Šiuo metu Lietuvoje yra 10 karo kapelionų, kurie tęsia kan. A. Sabaliausko — karo kapeliono darbą, rūpindamiesi karių sielovada, puoselėdami jiems dvasines vertybes, diegdami tikėjimą, kad kariuomenė augtų dora, ir būtų pavyzdys tautai. Dr. kun. P. Kavaliauskas akcentavo, kad kan. A. Sabaliauskas-Žalia Rūta liko gyvas mūsų tautoje, bažnyčioje, iš jo minčių mes galime pasisemti stiprybės.

Po Mišių — paminklinės lentos (dailininkas prof. Vladas Vildžiūnas), pastatytos Donelaičio ir „Kalevalos“ draugijų, vyko šventinimo apeigos, kurioms vadovavo kun. V. Liuima. Senoji paminklinė lenta dabar pritvirtinta koplyčios viduje, naujoji — išorinėje koplyčios dalyje, ties altoriumi, po kuriuo ir palaidotas koplyčios statytojas kanaaninkas Adolfas Sabaliauskas. Lentoje tekstas lietuvių ir suomių kalba.

Paminklinę lentą atidengė Roberto Augusto Niemi anūkas Hannu Niemi. Jis džiaugėsi, kad kun. A. Sabaliausko iniciatyva, Suomijoje buvo pastatytas paminklas jo seneliui, kad jis gali įgyvendinti visai neseniai mirusio savo tėvo svajonę — įamžinti kun. A. Sabaliausko atminimą: paminklinės lentos atidengimas sustiprina Lietuvos ir Suomijos kultūrinius ryšius nauja plotme.

Paminklinę lentą pašventino dr. kun. P. Kavaliauskas. Kalbėjo Suomijos ambasados kultūros atašė Hanna Siailia, paminklinės lentos autorius dailininkas Vladas Vildžiūnas, Civilių ir karių bendravimo skyriaus viršininkas iš karinių oro pajėgų Antrosios aviacijos bazės Saulius Kriaučiūnas, Biržų miesto meras Vytautas Zurbas, giminačių vardu padėkos žodį tarė Danutė Nalivėikienė.

Trečioji renginio dalis — mokslinė konferencija Biržų muziejuje „Sėla“. Vaidinami Biržus, renginio dalyviai užsuko į kan. A. Sabaliausko gimtinę, dar išlikusią negyvenamą namą.

Konferenciją pradėjus, Suomijos ambasados kultūros atašė Hanna Siailia pabrėžė, kad

Suomijos ir Lietuvos kultūros istorijoje ryškų pėdsaką paliko kan. A. Sabaliauskas, gerai išmokęs suomių kalbą ir ją panaudojęs suomių kultūros propagavimui Lietuvoje. Džiaugėsi renginiais, iškeliančiais nusipelnusius žmones — suomių tauta galėjo prisidėti prie kan. A. Sabaliausko — suomių epo Kalevala vertėjo į lietuvių kalbą, lietuvių — suomių draugijos steigėjo pagerbimo Lietuvoje. Roberto Augusto Niemi anūkas Hannu Niemi kalbėjo apie gražią kan. Adolfą Sabaliauską ir jo senelį Roberto Augusto Niemi bičiulystę, mokslinį bendradarbiavimą, stiprinusį abiejų tautų kultūrinius ryšius. Džiaugėsi, kad Lietuva prisimena A. Niemi, tačiau jo darbai nebūtų įvykdyti be kan. A. Sabaliausko pagalbos. Kartu dirbdami, jie papildė vienas kitą. O dabar A. Sabaliausko ir A. Niemi palikuonys tarsi susijungia prisiminimuose. Hannu Niemi tikisi, kad bus tęsiamas A. Niemi ir A. Sabaliausko pastatytas kultūrinis tiltas.

Mokslinei konferencijai vadovavo muziejaus direktorius Eugenijus Mikalajūnas. „Mes, muziejininkai, kan. Adolfą Sabaliauską-Žalią Rūtą linke mityti kaip poetą, vertėją, kultūrinį ryšių puoselėtoją, tad šia intencija ir vyks konferencija, — kalbėjo E. Mikalajūnas. A. Sabaliauskas buvo liaudies instrumentų gerbėjas ir mylėtojas, išmokęs groti skudučiais, pirmasis užrašęs sutartines. Todėl konferencijos dalyviai maloniai nustebino jaunimo grupės vadovę Genuitę Kvedaravičienę su Biržų muzikos mokyklos vaikų folkloro grupele skudučiais atlikusiais kėlis kūriniais ir „Saulės“ gimnazijos folkloro grupe. Pranešimus skaitė profesorius S. Skrodenis („A. Sabaliauskas — poetas ir vertėjas“), dr. Bronė Stundzienė („A. Sabaliauskas ir šiaurės Lietuvos dainos“), Živilė Ramoškaitė-Sverdiolienė („A. Sabaliausko įnašas į muzikinę folkloristiką“), Sniegolė Kubilienė („A. Sabaliausko kultūrinio palikimo įprasminimas Biržų krašto muziejaus 'Sėla' veikloje“).

Renginyje kan. Adolfui Sabaliauskui-Žaliai Rūtai — užmaršties dulkių nubraukimas dar nuo vienos mūsų tautai nusipelnusios asmenybės, tai dvasingumo ir gerio skleidimas, kultūrinių ryšių tarp Lietuvos ir Suomijos stiprinimas bei plėtimas, dar vienas žingsnis į aukštumą, kurioje turėtų būti aiškiai matomi ir jo darbai — dalelė mūsų tautos kultūros ir istorijos.

Knygoje įdėta straipsnyje menotyrininkė A. Narušytė taip įvertina, apibendrina fotomenininko knygą: „Šiame albume surinkta tai, kas Antanui Sutkui geriausiai sekasi — žmonės, užfiksuoti įvairiais rakursais, įvairiose situacijose. Laikė besikeičiančio žmogaus fotografija lipo laiko vaizdinį. Vaikystė, jaunystė, senatvė čia suvokiamos kaip

harmoningai besisukančio gyvenimo rato dalys. Skausmas yra taurumo ir grožio dalis. Vienatvė — irgi. Nėra mirties kaip irimo proceso, nėra beprasmybės. Tikiau, kad kiekvienas žmogus turi savyje katedrą“ — rašė A. Sutkus. Žmonių fotografijos — to tikėjimo įrodymas“.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Antanas Sutkus. „Tėvo ranka“. 1964.

Antanas Sutkus. „Sudie, partijos draugai“. 1991.

Jubiliatai su LKMA pirmininku. Iš kairės: dr. Julius Šalkauskas, vysk. Jonas Boruta, SJ, habil. dr. prof. Romualdas Baltrušis, dr. mons. Jonas Juodelis.

LKMA pagerbė savo jubilatus

Lietuvių katalikų mokslo akademija kiekvieną mėnesį to mėnesio jubilatus. 2001 m. gegužės 26 d. šv. Mišias auka Vilniaus arkikatedros šv. Kazimiero koplyčioje pagerbti trys, gegužės mėnesį gimę, LKMA nariai: teologijos dr. mons. Jonas Juodelis bei chemikas habil. dr. prof. Romualdas Baltrušis, švenčiantys 80 metų sukaktį, ir fizikas dr. Julius Šalkauskas, minintis 70 metų jubiliejų. LKMA centro valdybos pirmininkas vysk. Jonas Boruta, SJ, aukojęs šv. Mišias, dėkojo Visagaliui už suteiktą jubiliatams malones jų kilniuose moksliniuose bei visuomeniniuose darbuose, dalyvavimą Katalikų akademijos veikloje, linkėjo visokeriopos Dievo palaimos.

Po šv. Mišių LKMA salėje (Jakšto gatvė 9), Akademijos pirmininkas vysk. J. Boruta ir

Vilniaus skyriaus pirmininkas dr. Napalys Kitkauskas jubiliatams iškėlė Marijos Matu-2001 m. gegužės 26 d. šv. Mišias auka Vilniaus arkikatedros šv. Kazimiero koplyčioje pagerbti trys, gegužės mėnesį gimę, LKMA nariai: teologijos dr. mons. Jonas Juodelis bei chemikas habil. dr. prof. Romualdas Baltrušis, švenčiantys 80 metų sukaktį, ir fizikas dr. Julius Šalkauskas, minintis 70 metų jubiliejų. LKMA centro valdybos pirmininkas vysk. Jonas Boruta, SJ, aukojęs šv. Mišias, dėkojo Visagaliui už suteiktą jubiliatams malones jų kilniuose moksliniuose bei visuomeniniuose darbuose, dalyvavimą Katalikų akademijos veikloje, linkėjo visokeriopos Dievo palaimos.

Reikia pasakyti, kad LKMA Panevėžio skyriaus įsteigėjas bei pirmininkas dr. mons. J. Juodelis jubiliejus labai iškilmingai buvo paminėtas Panevėžio šv. Apaštalo Petro ir Povilo bažnyčioje gegužės 20 d. — organizuota mokslinė konferencija, kurioje pranešimus skaitė akademikas Algirdas Gaižutis („Monsinjonas Jonas Juodelis — tikėjimo ir mokslo puoselėtojas“), dr. Aldona Vasiliauskienė („Monsinjonas J. Juodelis gyvenimo ir veiklos apžvalga“) ir kanau-ninkas Bronius Antanaitis („Dvasininkas iš Anykščių“).

Garbingam jubiliejui buvo išleista dr. A. Vasiliauskienės knyga *Monsinjonas Jonas Juodelis* (rec. habil. dr. Valdas Pruskus) bei lankstinukas „Teologijos daktaras monsinjonas Jonas Juodelis 80“, kurį sudarė dr. A. Vasiliauskienė.

Aldona Vasiliauskienė

RUOŠIAMASI VASAROS SEZONUI

Pirmąjį vasaros sezoną Trakų pilyje liepos 6-17 d. rengia Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras (LNOBT). Didžiajame Trakų pilies kieme teatras rodyt savo premjerą — kompozitoriaus Kurt Weill dainuojamąjį baletą „Septynios mirtinos nuodėmės“, taip pat atnaujintą Vytauto Klovo operos „Pilenai“ spektaklį ir baletą „Graikas Zorba“. Festivalio svečiai — Maskvos ansamblis „Senosios muzikos akademija“ atves barokinę operą „Karalius pie-muo“.

Pasak teatro vadovų, lėšų festivaliui tikimasi surinkti per birželio 4 dieną prezidentūroje vykstantį labdaros vakarą „Vasaros uvertiūrą“, kurį rengia LNOBT Paramos fondas. Prezidentūros kieme ir Baltojoje salėje laukiama apie 250 svečių, galinčių už bilietą sumokėti po 500 Lt. Dvi baletų šokėjų poros svečiams rodyt ištraukas iš klasikinių baletų, vyks vaisės ir loterija. Iš viso labdaros vakare festivaliui norima surinkti 70,000-80,000 litų.

Festivalio išvakarėse, liepos 5 d., Vilniaus gatvėmis eis šauklių eiseną, vyks riterių turnyras, kuriame dalyvaus Olštyno pilies Lenkijoje riterių broliai ir Lietuvos raiteliai.

Festivalio atidarymas su taps su Karaliaus Mindaugo karūnavimo diena, tad neatsitiktinai pasirinkta istorinė V. Klovo opera „Pilenai“, sukurta dar 1956 metais. Atnaujin-

Birželio 1 d. Lietuvos Nacionaliniame operos ir baleto teatre žiūrovai pamatė baletą „Sifizas“ pagal prancūzų kompozitoriaus Francis Poulenc kūrinį „Gloria“ ir rašytojo Albert Camus ese „Sifizo mitas“. Baletą Vilniuje pastatė JAV-se gyvenantis prancūzų šokėjas ir choreografas Pascal Rioult. Vladimiro Gulevičiaus (Elta) nuotr.

tame spektaklyje Trakų pilyje dainuos nauji atlikėjai — Inesa Linaburgytė, Audrius Rubežius ir kiti, o kuni-gaikišcio Margirio partiją atliks Vladimiras Prudnikovas.

Bene labiausiai intriguojantis festivalio įvykis — liepos 14-ąją rodoma dviejų dalių premjera — spektaklis pagal Kurt Weill dainas „Aštuonios Kurto Vailio moterys“ ir dainuojamasis šio kompozitoriaus baletas „Septynios mirtinos nuodėmės“.

Vokiečių kompozitoriaus K. Weill (1900-1950) „Opera už tris skatikus“ vienintelį kartą Lietuvoje buvo pastatyta 1964 m. Kauno dramos teatre. Naują improvizuotą spektaklį pagal K. Weill dainas vokiečių rašytojų tekstais „Aštuonios Kurto Vailio moterys“

rezisavo Vytenis Pauliukaitis. Pastatyme dainuos estrados žvaigždės Arina, Birutė Damb-rauskaitė, pasirodys operos ir baleto solistai.

Antroje vakaro dalyje pristatoma neįprasto žanro baletą „Septynios mirtinos nuodė-

mės“ rezisavo choreografe Ala Sigalova iš Maskvos, kostiumų dailininkas — paryžietis Alexandre Vassiliev. Šoks Lietuvos baleto žvaigždės, dainuos estrados atlikėja Rosita Čivilytė, jaunieji operos solistai.

(Elta)

„Poezijos pavasario“ metu Vilniuje, Rašytojų klube. Iš kairės: Rašytojų klubo vedėja Janina Rutkauskienė, Rašytojų sąjungos pirm. Valentinas Sventickas ir „Poezijos pavasario“ organizatorius, poetas Eugenijus Ališanka. Gedimino Žilinsko nuotr.

Naujo numerio sutiktuvės

Antradienį, birželio 5 dieną, sostinės „Lietuvos aidą“ galerijoje pristatytas žurnalo *Vilnius* šių metų numeris.

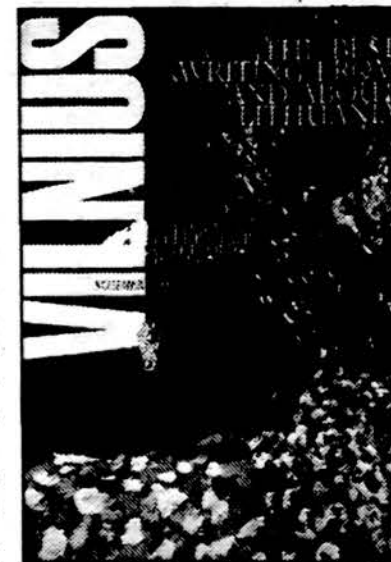
Vilnius yra vienintelis Lietuvoje meninės krypties žurnalas anglų kalba, supažindinantis pasaulį su lietuvių menu: literatūra, dailė, muzika, teatru ir kinu. Leidiniui medžiagą parenka ir komentuoja atitinkamų sričių specialistai.

Anglų kalba leidžiamas žurnalas platinamas visame pasaulyje, daugiausia Skandinavijos kraštuose, Amerikoje, Vakarų Europoje. Dalis tiražo parduodama Lietuvoje — leidiniui išsijia čia dirbantys užsieniečiai, viešintys turistai.

Žurnale užsienio skaitytojams buvo pristatyti iškilūs lietuvių menininkai: dailininkai Petras Repšys, Antanas Kmieliauskas, Stanislovas Kuzma, Vytautas Šerys, Stasys Eidrigevičius, Linas Katinas, kompozitoriai Bronius Kutavičius, Osvaldas Balakauskas, Algirdas Martinaitis, Feliksas Bajoras, Onutė Narbutaitė, Mindaugas Urbaitis, teatro režisieriai Eimuntas Nekrošius, Rimas Tuminas, Jonas Vaitkus, Oskaras Koršunovas ir kiti. Be to, žurnale buvo paskelbti originalūs ty-

rinėjimai apie Vilniaus, lietuvių ir žydų santykių istoriją.

Pastaraisiais metais dėl skurdaus finansavimo žurnalas tegalėjo išeiti kartą per metus.

Naujo numerio sutiktuvėse dalyvavo Vilniaus žurnalo vyriausiasis redaktorius Evaldas Matviekas, redaktorai Antanas Danielius, Romas Daugirdas, Joseph Everatt, Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas, dailininkas Linas Katinas, kompozitorius Mindaugas Urbaitis, literatūros kritikas Algimantas Bušytis, dailėtyrininkas Viktoras Liutkus.

(Elta)

Poezija kaimo idilijoje

Penktus metus „Poezijos pavasario“ svečiai surengė poezijos skaitymų vakarą vaizdingame Zabarijos kaime Trakų rajone. Gegužės 24 d. skulptoriaus Arvydo Ališankos sodyje, po ūksmingais medžiais, užsienio poetai, talkinami vertėjų, skaitė savo kūrybos fragmentus.

Tarp svečių vokiečių rašytojas ir leidejas Michael Kruger, jauna Didžiosios Britanijos poetė Bernardine Evarist, rašanti eilėraščių romanus ir pelnusi reikšmingiausias britų literatūrinės premijas. Nors abiejų kūrėjų dienotvarkė buvusi krupščiai suplanuota, svečiai pageidavo ilgiau pavišėti gamtos prie-globstyje.

Kaip poetė B. Evaristo, ji buvusi sužavėta ne tik Vilniaus senamiesčiu, bet ir Trakų apylinkių grožiu, o išvyką į Zabariją viešnia vadino fantastiška ir labai linksma, nors svečius į sodą vedęs autobusas iš pradžių pasiklydo painiuose Trakų rajono keliukuose, o vėliau įklimpo smėlingoje įkalnėje.

„Poezijos pavasario“ organizatorius poetas Eugenijus Ališanka. G. Žilinsko (Elta) nuotr.

Užsienio poetams šimet buvo surengta vaizduojamojo meno akcija „Medžio metamorfozės“. Improvizuotoje miško galerijoje Vilniaus dailės akademijos skulptūros ir keramikos specialybių studentai bei žymūs skulptoriai sukūrė daugybę instaliacijų, parodė keletą performansų, kvietė paklaidžioti celofano labirinte, bet labiausiai svečius pralinksmo aukštai pušyje įkeltas kalbantis ir rodantis teileinkilas.

Pasak sodybos šeimininko A. Ališankos, ateityje tokioms akcijoms ketinama pasinaudoti ne tik mišku, bet ir vaizdingomis kalvomis bei Nerios upe.

Gegužės 27 d., paskutinę šių metų „Poezijos pavasario“ dieną, svečiai atsiveikino su Vilniumi tradiciniame baigiamajame poezijos vakare Vilniaus universiteto K. Šarbievičiaus kieme.

(Elta)

Garsiausių Lietuvos dainininkų koncertas

Birželio 6 d. Nacionaliniame operos ir baleto teatre Vilniuje įvyko dviejų ryškiausių Lietuvos muzikos žvaigždžių — Violetos Urmanavičiūtės-Urmanos ir Virgilijaus Noreikos — kūrybinis susitikimas.

Šis unikalus koncertą teatro direktorius Julius Andrejevas pavadino neeiliniu įvykiu, ne tik Lietuvos mastu, bet ir turinčiu kur kas platesnį atgarsį muzikiniuose reiškiniuose.

Garsiausiose pasaulio scenose koncertuojanti, V. Urmanai ir šiuo metu Estijoje dėstantis maestro V. Noreika atliko itin skoningai parengtą programą. Pirmojoje jos dalyje atliktos ištraukos iš Giuseppe Verdi operų „Likimo galia“, „Kaukių balius“, „Otello“ bei Giacomo Puccini operų „Mignon Lescaut“, „Toska“ ir „Ma-

dam Butterfly“.

Antrajai daliai parinktas lietuviškas repertuaras. Tai — ištraukos iš italo Amilcare Ponchielli operos „Lietuviai“ bei Balio Dvariono operos „Dalia“.

Norint surengti šį koncertą Lietuvoje, dainininkei, koncertuojančiai su žymiausiais pasaulio dirigentais ir solistais, teko paaukoti poilsui skirtas dienas. „Tačiau koncertas su maestro V. Noreika vertas tokios aukos“, — tvirtino pirmadienį spaudos konferencijoje viena garsiausių Lietuvos dainininkų, pažymėjusi, jog dainuoti su V. Noreika, kuris atlieka labai skirtingą repertuarą, jai yra drąsus eksperimentas.

„Tai turėtų būti kokybiškas ir profesionalus koncertas, kuriame bus atlikta sudėtinga

programa“, — sakė V. Noreika. Jis prisipažino, kad repertuojant teko atsisakyti kai kurių įsienėjusių solisto iprocių.

Nacionalinio operos ir baleto teatro vyriausiasis dirigentas Liutauras Balčiūnas tvirtino, kad jo diriguojamam teatru orkestrui muzikuoti su tokio lygio dainininkais yra nemažas iššūkis ir garbė.

Po šio koncerto V. Urmanos, kurią žymus dirigentas Riccardo Muti yra pavadinęs gražiausiu pasaulio sopranu, laukia pasirodymai Miunchene, Paryžiuje bei pagrindinio vaidmens Richard Wagner operoje „Valkirija“ repeticijos.

Lietuvoje dainininkė vėl koncertuos spalio mėnesį. Paaukojusi ilgą laiką neturėtas atostogas, Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje V. Urmanai atliks ištraukas iš vieno mėgstamiausių savo kompozitorių Giacomo Meierber kūrinio „Pranašas“.

(BNS)

Vilniaus žurnalo sutiktuvėse birželio 5 d. Iš kairės: literatūros kritikas iš JAV Kęstutis Keblys, dail. Linas Katinas ir žurnalo vyr. redaktorius Evaldas Matviekas.

V. Gulevičiaus nuotr.